

Pleść glupstwa (9): „Bredzi, sam nie wie co”; *L*₁ 74. a zatem wyraz „bredził” czy „paplał”, czy „gadał” jest toż samo; *L*₁ 413. Musiałeś czytać w *Journal des Débats* niedorzeczny artykuł o Goethe, gdzie i o mnie i o moich podróżach po Syberii śmiesznie bredzono. *L*₁ 464. a bredzi, a bredzi *D*₃ II przy 92-108 [*A*₂]. To to niby Pan zabił? co też to Pan bredzi? *PT* IV 743.

[*na kogo*] (*I*): Z rozpusty w rozpustę, | Dalej bredzić na świętych; *D*₃ I 397-8.

Zwroty:

bredzić duby smalone (*I*): Dziewczyna duby smalone bredzi *Romant* 60 [i *L*₁ 120, 134].

bredzić jak w gorączce (*I*): Słyszałam, męczono go — /—/ Jak w gorączce bredzi! | Ale tam moja Pani, wielu innych siedzi? *D*₃ VIII 159-60.

BREITKOPF (*I*) *im.wł. rz.m.* ◇ *lp.M.* Breitkopf ◇

Breitkopf i Härtel, firma księgarska w Lipsku: Zagadnąłem był Brockhause, ale on nie drukuje polskich książek, tylko Breitkopf. *L*₂ 334.

BREJGEL zob. **BRUEGHEL**

BREM (2) *Brem* (*I* + *w*), *Bdrem* (*I*) *wkrz.*

Polączenia:

hem, trem brem (*I*): Na rękę oparł brodę, krzyząc: czekać! zwlekać! | Sejmikować! Hem, trem brem, a potem uciekać. *PT* VII 89-90.

trem, bdrem (*I*): otoż my będziemy robaki, | I dalej Moskwę toczyć! trem, bdrem [*A*: brem], szpiegi, w zwiady; *PT* VII 96-7.

BRETNAL zob. **BRATNAL**

BREVE (2) *rz.n. nieodm.*

Krótkie pismo papieskie w sprawach mniejszej wagi (2): Breve chybia nawet dawnym formom prawnym. *L*₂ 538.

Wyrażenie: breve papieskie (*I*): Ogłoszono tu breve papieskie do biskupa w Bayeux *L*₂ 538.

BREW (12) *rz.ż.* ◇ *lp.B.* brew (*I*), *lm.M.* brwi (*I*), *B.* brwi (9), *N.* brwiami (*I*) ◇

W licach, pamięci widać natężenie, | Brwi podniesione, pochyle weyrzenie *KW* I 93-4. Kto mię widział od rana do nocy, wśród gachów, | Brew malować, włos trefić w kąpieli zapachów. *Szanf* 39-40 [i *O*]. szron mu okrył szaty, | Brodę i wąsy i brwi; *D*₃*Pet* 86-7. Brwi nasunione, osłupiałe oko: *G-r* 240.

Zwroty:

(z)marszczyć brwi (4): Zmarszczył brwi, — i tysiące kibitek wnet leci; *Reduta* 33. A! — co? — niepatrzy! zmarszczył brwi — spojrział ukosem? *D*₃ VI 65. Nic nie gadając marszczył brwi i usta krzywił: *PT* V 227. czoło podniósł hardo, | Brwi zmarszczył, spojrział na nią ledwie nie s pogardą; *PT* V 349-50.

nachmurzyć brwi (*I*): Maciej oczekiwanie powszechne omylił, | Nachmurzył brwi i znowu głowę na pierś schylił. *PT* VII 69-70.

zmrużyć brwi (*I*): Podkomorzy poglądził czoło i brwi zmrużył; *PT* V 529.

Przenośnie (2):

Gniew rozbojniczy w czole, nade brwiami pycha. *Popas* 118.

Zwrot: zmarszczyć brwi (*I*): lasy, zmarszczywszy brwi zielone, ruszały ramionami gałęzistymi *L*₁ 281.

BREZA (*I*) *im.wł. rz.m.* ◇ *lp.D.* Brezy ◇

Eugeniusz Breza (1802-1857), publicysta: To pismo wyszukać za pomocą Brezy *L*₂ 207.

BREZYLIA zob. **BRAZYLIA**

BRIATTE (2) *im.wł. rz.m. nieodm.*

Georges François Briatte (1805-1877), adwokat lożański (2): Piszę z podziękowaniem do pana Briatte. *L*₃ 359. Pan Briatte będzie widział z tego listu, że [...] czynię to dobrowolnie *L*₃ 360.

BRITANOMANIA zob. **BRYTANOMANIA**

BRITISCHE Dichterproben (*I*) *niem.*

„*Brytyjskie próby poetyckie*”. Tytuł dzieła wydanego w Lipsku w 1820 r.: *Drugi tom Britische Dichterprobe* [n] po niemiecku i angielsku w Jeżowskiego mieszkaniu; *L*₁ 175.

BRNAĆ (4) *cz.ndok.* ◇ *czł.lp.1 os. brnę* (2), 3 os. brnie (*I*), *bk.* brnąć (*I*) ◇

Zapuszczać się, zagłębiać (4): zna że xiąże młody | Namowom cudzym mało daje ucha, | I nielubiący w długie brnąć wywody, | Zamiary knuje w swojej głębi ducha; *G* 145-8. Tym lepiej mnie te piosnki wydały się wśród chłódów i mgły łacińskiej, środkiem których brnę a brnę. *L*₂ 274. Człowiek wielki i głęboko wtajemniczony w wiadomości duchowne, ale tylko pracą głowy tam brnie i drogą fałszywą. *L*₂ 521.

BRO (*I*)

Według *Mickiewicza* rdzeń *indoeuropejski*: *Bro* — dźwięk źródłowy, znaczy: wywarcie mocy, stąd: siłę ciała etc. *Pomysły* 109-10.

BROCHOCKI (2) *im.wł. rz.m.* ◇ *lp.M.* Brochocki (*I*), *B.* Brochockiego (*I*) ◇

1. *Nazwisko postaci literackiej* (*I*): Tak przekradł się Gorecki, [...] Mirzejewscy, Brochocki i Bernatowicze *PT* I 936-8.

2. *Nazwisko bliżej nieznannej postaci historycznej* (*I*): Zosia uciekła i poszła za męża za niejakiego Brochockiego. *L*₂ 177.

BROCKHAUS (2) *im.wł. rz.m.* ◇ *lp.B.* Brockhause (*I*), *nieodm.* Brockhaus (*I*) ◇

Friedrich Brockhaus (1800-1865) albo *Heinrich Brockhaus* (1804-1874) — współwłaściciele firmy księgarskiej w Lipsku (2): à *M. Brockhaus* à *Leipzig*. *L*₂ 79. Zagadnąłem był Brockhause, ale on nie drukuje polskich książek *L*₂ 334.

BROCKI zob. **BRACKI**

BROCZYĆ (*I* + *c*) *cz.ndok.* ◇ *czł.lp.3 os. broczy* (*I*), *bk.* broczyć (*c*) ◇

Zanurzać (*I* + *c*): Na nowo usta w krwawą czaszkę broczy *Ugol* 127.

Zwrot: broczyć we krwi (*c*):

W cytacie (*I*): Nam miecza w krwi niewieścię broczyć nie przystoi. *Jag* 588.

BRODA (34) *rz.ż.* ◇ *lp.M.* broda (3), *B.* brodę (18), broda (*w*), *N.* brodą (7), *Ms.* brodzie (2), *lm.M.* brody (2), *D.* bród (*I*), *B.* brody (*I*) ◇

1. *Dolna część twarzy* (9): A pchła <go> w brodę gryzła *Pchła* 2 [*A*]. Miał on [...] w brodzie ślad niedawny lancy lub postrzału; *PT* I 960-2. tysiące zmarszczków pod brodą się chroni! *PT* V 387. Skrzypak [...] Scisnął gryf krzepko, oparł brodę o podstawek *PT* XII 633-4.

Wyrażenie: golona broda (*I*): Zgoloną <głową> brodą lecz s czupryną długą, | Miał <on> czapkę s futrem *D*₃*Przegląd* 437-8 [*A*₁].

Zwroty:

głaskać, gładzić pod brodę (2): *Telimena* całując i głaszcząc pod brodę, | Z radością zważa dziecka żywość i urodę *PT* V 97-8. Byłem ci ojcem (mówiąc gładził go pod brodę) *PT* VIII 346.

oprzeć, podeprzeć brodę na rękę (2): Brodę na rękę podpiera *Tuk* 185. Na rękę oparł brodę *PT* VII 89.

2. *Zarost* (25): Z bród żydowskich ma bydź strzecha *PTward* 79. Broda długa za kolana, | Na kosturze wsparte dłonie. *Tyk* 47-8. Brody ich długie, kręcone wąsiska, | Wzrok dziki, suknia plugawa; *Powrót* 41-2. Jakiż to dziadek, jak gołąb siwy, | S siwą aż do pasa brodą *Dud* 1-2. Muszę powtórzyć, że starszy jestem, bo mam gęstszą brodę *L₁* 260. Brodę miał gęstą wiekiem ubieloną *KW* IV 64. szron mu okrył szaty, | Brodę i wąsy i brwi; *D₃Pet* 86-7. wnet brody kupców i muzyków | Sypią się chmurą *D₃Przegląd* 201-2. Trup [...] Z głową strzyżoną, ale z brodą długą, | Miał czapkę s futrem *D₃Przegląd* 436-8. Dach jak czapka, jak broda strzecha rostrzęsniona *PT* IV 207. Drugą [ręką] poważnie sobie siwą brodę gładził; *PT* IV 226. Jankiel [...] Na ławę wskoczył, stanął, i nad głowy wznosił | Brodę jak wiechę, co mu aż do pasa wisi; *PT* VII 356-8. Drugą rączką po siwój brodzie starca gładził *PT* XII 653. Czapka lisia spadła mu z głowy na ramiona, | Powiewała poważnie broda podniesiona *PT* XII 748-9. Więc wściekły brodę od gniewu najeżył *G-r* 584 [i O; A]. Dzieje powiadają, że dla zjednania mu powagi król polski wobec zgromadzonych kijowian brał go za brodę *HPol* II 1603-5. I jeżeli on sam cierpiał, że go poważili się za brodę targać, to wojsko [...] oburzyło się *Elekcja* 75-7.

Zwroty:

kiwnąć brodą (2): Arendarz kiwnął brodą. *Popas* 27. Jankiel [...] kiwnął brodą | Na znak że nieodmawia; *PT* XII 657-8.

ogolić brodę (2): Rossyę zeuropejczyk mogę, | Obetnę suknie i ogolę brody. *D₃Przegląd* 197-8. Tak jestem zatrudniony [...], że ledwie mam czas brodę [A: broda] ogolić. *L₂* 26.

przysięgać na brodę Mahometa (1): Na ten miecz i wielkiego Mahometa brodę | Przysięgam, że twój rozkaz, choć twardy, wypełnię *M* 175-7.

zapaść brodę (1): Wojciech [...] umyślił wdziać suknie pruskie i brodę zapuścić *HPol* II 660-2.

a) u zwierząt (2): ujrzał w gorze brodę, | A za nią [...] zaraz i kozła *Lis* 17 [A₁]. Żubr [...] potrząsając brodą zdziwiony spoziera *PT* XI 59-62.

BRODACZ (2) *rz.m.* ◇ *lp.M.* brodacz (1), *D.* brodacza (1) ◇

Może gdzie wstąpił do kolegi gracza, | I nad kartami — zapomniał brodacza: *D₃Przegląd* 464-5.

a) o zwierzętach (1): Żubr brodacz sędziwy | Zadrzał we mchu *PT* XI 59-60.

BRODATY (4) *przm.* ◇ *lp.m.M.* brodaty (2), *lm.M.nmos.* brodate (1), *B.nmos.* brodate (1) ◇

Na kozłach koczów angielskich, brodaty | Siedzi woźnica; *D₃Pet* 85-6.

Przenośnie (2): Tam matrony topole, i mechami brodaty | Dąb [...] Wspiera się jak na grobów połamanych słupach, | Na dębów, przodków swoich skamieniałych trupach. *PT* III 564-7. I pnie garbiąc brzydkimi grzybami brodate, | Siedzą wokół wody *PT* IV 502-3.

a) o zwierzętach (1): Tam różne są zwierzęta, konie, krowy, woły, | Kozy brodate; *PT* IV 180-1.

BRODSINN (1) *niem.*

Słowo prawdopodobnie utworzone przez Mickiewicza, w języku niemieckim nie używane, dosłownie = zmysł chleba: A zaś Niemcom zrobiono bałwana, który się nazywał *Brodsinn* [A: brodsin], czyli *Dobrybyt* *KNP* 127-8.

BRODZĄCY (1) *imśl.przm.cz.* ◇ *lm.M.mos.* brodzący ◇

Ludzie, przez długie miesiące zimowe w domach zawarci albo po jednostajnych śniegach i puszcach za

zwierzem brodzący, [...] mają wiele czasu do rozpamiętywania *HPol* I 391-4.

BRODZIĆ (3) *cz.ndok.* ◇ *czl.lp.1 os.* brodząc (1), 3 os. brodzi (1), *czp.lp.3 os.m.* brodził (1) ◇

Przenośnie (3): Wóz nurza się w zieloność i jak łódka brodzi, | Śród fali łąk szumiących *SK* I 2-3.

Zwrot: brodzić w(e) krwi (2): Kiedy w brudnych rozkoszach, w krwi niewinnej brodząc, | Chucią wrzący, a jadę podejrzeń gryziony, | Kazałem zdusić syna, byłem katem żony. *DzOrl* 120-2. STO lat mijalo, jak Zakon krzyżowy | We krwi pogaństwa północnego brodził; *KWWst* 1-2.

BRODZIŃSKI (13) *im.wł.rz.m.* ◇ *lp.M.* Brodziński (1), *D.* Brodzińskiego (6), *C.* Brodzińskiemu (2), *B.* Brodzińskiego (2), *N.* Brodzińskim (1), *Ms.* Brodzińskim (1) ◇

Kazimierz Brodziński (1791-1835) (13): [Napisz mnie] O Brodzińskim [...] co zasz jest? *L₁* 258. Czytałem z wielkim upodobaniem [...] piosenki sławiańskie Brodzińskiego. *L₁* 278. Nie mogę wierzyć, aby [...] zdania o poezji niemieckiej i angielskiej były wyznaniem wiary literackiej Brodzińskiego. *L₁* 278. Proszę jednak, abys [...] Brodzińskiemu nie o tym nie mówił. *L₁* 278-9. Domysły Brodzińskiego, iż dawniej (kiedy?) w języku polskim długość i krótkość zgłoszek była wyraźniejsza [...] są tylko domysłami *Szafarzyk* 18-20. Cieszę się, żeś poznał się bliżej z Brodzińskim. W Wilnie zdanie Borowskiego, w Warszawie Brodzińskiego więcej u mnie waży niż wszystkie wykrzykniki wielbicielów i sarkazmy przeciwników. Posłałbym chętnie egzemplarz Brodzińskiemu *L₁* 309. postaraj się również o portrety Zaleskiego i Brodzińskiego. *L₁* 310. Przedrukować w jak największej liczbie egzemplarzy [...] *Wiesława Brodzińskiego Do przGal* 209-12. Jeśli Bro[odziński] jest jeszcze u was, kłaniaj mu ode mnie. *L₂* 126.

Przenośnie (2): Jeśli masz Brodzińskiego, przyszliz mnie. *L₁* 264. Upraszam ciebie o Brodzińskiego *L₂* 408.

BROGLIE (1) *Broglie* (1), *Broglie* (w) *im.wł.rz.m.* ◇ *lp.M.* Broglie ◇

Achilles de Broglie, minister spraw zagranicznych we Francji w latach 1832-5: Szczególniej zasłużyli się w tym dniu Mikołajowi [...] Dupin [...] i p. Broglie [A₁: Broglie] *Pielgrzym* 41-4.

BROIĆ (3) *cz.ndok.* ◇ *czl.lp.3 os.* broi (1), *lm.3 os.* broja (1), *czp.lp.3 os.m.* broił (1) ◇

Dopuszczać się czegoś złego (3): Że takie słówkołowy i gestów szperacze, | Więcej broją niżeli truciznik i zbojca. *Don Car* 60-1. widzisz te pożary? | Widzisz? to Litwa w kraju Niemców broi; *KW* VI 13-4.

Przenośnie (1):

Zwrot: broić [coś] złego (1): Dziwią [się], że w ostatniej rewolucji rozsądek tak wiele złego broił. O *projekte* 82-3.

BROMBERG (1) *niem.im.wł.*

Bydgoszcz (1): Jeżelibyś jechał na Bydgoszcz (Bromberg), pytał tam dworu zwanego Lubostroń *L₁* 538. **Zob. BYDGOSZCZ**

1. BRONA (2) *rz.ż.* ◇ *lp.B.* bronę (1), *Ms.* bronie (1) ◇

Narzędzie rolnicze (2): Co krok wstrzymują woły i podjezdki w bronie *PT* XI 19.

Zwrot: włóczyć bronę (1): Niby to bronę włóczy, niby iedzie miedzą *PT* III 340.

2. BRONA *zob. BRAMA*

BRONIĄCY (2) *imśl.przm.cz.* ◇ *lm.D.* broniących (1), *B.mos.* broniących (1) ◇